

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р **Антония Замбова**, Катедра по български език, ФСлФ,
СУ „Св. Климент Охридски”

за **Дисертационния труд**

на **Мария-Лия Константинова Борисова**

на тема: *Семиостилистични кодове в романа „Възвишение” на Милен Русков
в културен контекст*

за присъждане на образователната и научна степен „**доктор**”,
професионално направление 2.1. Филология (Български език – Стилистика)

Избраната тема е безспорно дисертабилна и актуална. Романът „Възвишение” на Милен Русков е едно от най-значимите и знакови литературни и културни явления на последното десетилетие и той се нуждае именно от лингвистичен анализ, тъй като точно това равнище работи най-активно за неговото въздействие. Авторката е избрала точно и ключът към него чрез интертекстуалността, и теоретичните и аналитични подходи на семиостилистиката за описанието му. Считаю, че след редица перипетии, различни предложения и експерименти тя е намерила логичната и функционална структура на изследването си.

Структура и качества на дисертационния труд

Дисертационният труд е структуриран според изискванията за такъв вид изследване и се състои от увод, четири глави, заключение, списък с приноси, списък с публикации на авторката по темата му, библиография на български, руски, английски, испански и др. езици и 3 приложения с текстове (общо 137 страници).

В **увода** се изясняват обектът, целите, задачите, мотивацията на изследването и работните хипотези на авторката. Целите и задачите са коректно формулирани. Работните хипотези, чието потвърждение се търси, са интересни и значими.

Първата глава, която е теоретична, обосновава добре избрания семиостилистичен подход и прави обширен преглед на различните лингвистични гледни точки към литературата. В началото този преглед е по-общ, като авторката се спира по-специално

на теорията на Р. Якобсон за езиковите функции и на концепцията на У. Джеймс за потока на съзнанието. Разгледани са също подходите към художествения текст на експресивната стилистика и на структуралистите, както и възгледите на руските формалисти (ОПОЯЗ) за поетиката и поетическия език. Отделено е внимание и на вижданията на Сосюр и на триадичния модел на Пърс. Навсякъде при този преглед авторката показва теоретичната си компетентност и обосновава връзката на своя изследователски поглед с разглежданите подходи. В края на тази ценна и нужна теоретична глава тя се спира на концепцията на М. Рифатер за хипограмата и матрицата, на теориите на М. Корти за принципите на литературната комуникация и на Ю.Кръстева за интертекстуалността. Тук изложението е много по-подробно, прецизно, добре аргументирано и илюстрирано. Особено ценна според мене е последната част, където се разглеждат обстойно проблемите на интертекстуалността и на читателския интертекст, без който декодирането на текста би било немислимо. В тази глава авторката проявява широка лингвистична култура, начетеност и умение да извлече необходимите за своята работа постановки.

Втората глава съдържа същинското лингвистично изследване на текста, като акцентът пада върху възрожденските специфики в езика му. Тя има най-много приноси моменти. Тук са разгледани лингвистичните особености на романа „Възвишение“, като са направени важни съпоставки на неговия език с различните книжовни школи през Възраждането. Авторката убедително е илюстрирала тезите си с множество примери от текста на различните езикови равнища. Чрез богат емпиричен материал се изясняват семиостилистичните кодове в романа, който е обект на дисертационния труд. Струва ми се, че работата тук би спечелила, ако се обогатят наблюденията върху конкретните езикови явления с морфологичен и синтактичен характер. В тази част са направени ценни изводи и обобщения, които надхвърлят разглежданото произведение. Авторката успешно аргументира тезата си, че тенденцията към архаизиране на речта, започната от Раковски в романа му „Горски пътник“, е продължена от Милен Русков в романа „Възвишение“. В него се изгражда една своеобразна „стилизация на архаизацията“ (терминът е на авторката), която е характерна и за други литературни произведения от този период, както и за някои нелитературни текстове. Тази част добре илюстрира уменията на авторката да анализира разнородния езиков материал и да аргументира тезите си.

В третата глава някои от изследваните явления са разгледани в по-широк литературен и културен контекст. В нея в съпоставка с „Възвишение“ са разгледани

още четири съвременни романа, които са представени в рамката на стилизацията на архаизацията, оказала се един успешен модел за създаване на книги, харесвани от съвременния български читател. Тук теоретичната рамка е разширена и обогатена и отново е богато илюстрирана с примери. В тази част е отделено внимание и на някои други лингвистични проекти, които не съм сигурна доколко са представителни за изследваната тенденция. Авторката се спира специално и на успешната реализация на филма по романа „Възвишение”, който получава висока оценка от критиката и се ползва с безспорен зрителски успех, за разлика от други исторически филмови продукции. Така изследваната тенденция към архаизация е поставена в по-широк културен и семиотичен контекст, в който авторката проверява и аргументирано защитава тезите си.

В четвърта глава е приложен честотен анализ на думи (с повече от 50 пъти поява в текстовия корпус), които функционират като част от семиостилистичните кодове в текста. Честотният анализ на думите в корпуса доказва хипотезата, че специфичният подбор на архаична и диалектна лексика в текста на романа продуктивно функционира като семиостилистичен код, който успешно се декодира от читателя и това повишава художественото въздействие на произведението в духа на избраната стилизация. Тази глава има важна илюстративна роля за верифициране на хипотезите, които набелязва авторката, като приложеният материал е много ценен и може да се използва и за различни други научни цели.

В заключението се обобщават основните характеристики на изследването и се посочват хипотезите, които са потвърдени чрез него. Прави се извода, че разгледаните лингвистични особености на романа „Възвишение” постигат основната си стилистична цел езикът на текста да функционира през идеята за миметичния му възрожденски характер, успешно уподобявайки спецификите на епохата на Възраждането както на когнитивно, така и на емоционално ниво, като по този начин се усилва въздействието му върху съвременния читател. Обобщени са семиостилистичните механизми, с чиято помощ се реализират идеите на М. Русков и на други автори за създаване на художествен свят, който носи маркерите на архаичността. На базата на резултатите от анализа се потвърждава уместността на избора на семиостилистичния подход като най-продуктивен за целите на дисертационния труд.

Като цяло дисертационният труд на Мария-Лиля Борисова отговаря на всички изисквания за подобен род научни изследвания и представлява ценен принос към лингвистичното и стилистично изучаване на новата българска литература. Той

представя авторката си като компетентен и находчив изследовател и добър анализатор на литературни текстове.

Приносите на труда са коректно и пестеливо посочени, а **публикациите** по него са достатъчни.

Библиографията се състои от общо 75 заглавия, от които 54 на кирилица (на български и руски език) и 21 на латиница (на английски и испански език), като цитираната литература е използвана компетентно и е свързана с текста на дисертационния труд.

В **приложение 1** се анализира книгата на Г. Мишев „Стопанката на Господ”, където употребата на народни поверия и фолклорни легенди е в основата на изграденото архаично звучене на целия роман. **Приложение 2** съдържа части от романа „Гласове в тихото” на Валентина Йоргова, цитати от които са използвани в дисертационния труд. **Приложение 3** съдържа текста на романа „Възвишение” във формат за електронна книга, който е използван за различни анализи, необходими за целите на труда. Всички приложения са изключително полезни с оглед и бъдещи изследвания по проблематиката на дисертационния труд, а и в много други насоки.

Авторефератът съответства на съдържанието на дисертационния труд и го представя добросъвестно.

Стилът на работата показва овладени от авторката умения да си служи с научния стил на българския книжовен език. Той е компетентен и ясен, макар че на моменти натежава.

Сведения за докторантката

Мария-Лия Константинова Борисова е завършила бакалавърска степен по специалността „Българска филология” през 2015 година и магистърска степен по специалността „Лингвистика – езикова система и речеви практики” през 2016 г. в СУ „Св. Климент Охридски”. От 01.02.2017 г. със Заповед РД 20/235 от 27.01.2017 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски” е зачислена на редовна доктурантура по професионално направление 2.1. Филология в докторска програма „*Български език – Стилистика*” към Катедрата по български език. По време на доктурантурата си тя беше изключително активна, отзивчива и полезна като член на нашата катедра. Освен че изпълняваше стриктно задълженията по докторантския си план, участваше активно и в организацията и провеждането на всички конференции и международни форуми към

ФСлФ през този период. Взе участие и в проекта, свързан с организацията и реализирането на II Национална олимпиада по езикова култура за студенти от първи и втори курс през 2019 година.

В момента е учител по български език и литература в 54 СУ „Св. Иван Рилски“, гр. София и работи като редактор към Факултета по славянски филологии. Към всички свои задължения Мария-Лия Борисова се отнася с чувство за отговорност, като проявява инициативност и старание при изпълнението им. Оценката на всички колеги за работата и в нашата катедра и във факултета е много положителна.

Заклучение

Както предложеният от нея дисертационен труд, така и цялостната ѝ работа в Катедрата по български език на ФСлФ, СУ „Св. Климент Охридски“ ми дават основание убедено да гласувам с **ДА за присъждането на образователната и научна степен „доктор“** по професионално направление 2.1 Филология (Български език – Стилистика) на **Мария-Лия Константинова Борисова**.

София,
III 2021 г.

Доц. д-р А. Замбова